

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Net. Ned. Schol.
AMSTERDAM

TAALOEFENINGEN

VOOR

DE LAGERESCHOOL,

NEDERLANDSCH SCHOOLMUSEUM
Prijzenlijst 151
AMSTERDAM

DOOR

MARTIN P. VAN AGT,

Hoofdonderwijzer te *Vlijmen*

N°. 4.

TIEL. —

Net. Ned. Schoolmuseum
1880. — D. MITS
AMSTERDAM

Prijs 15 Cent.

5938

Obr. 1157

TAALLOEFENINGEN

VOOR

DE LAGERESCHOOL,

DOOR

MARTIN P. VAN AGT,

Hoofdonderwijzer te *Vlijmen*.

N°. 4.

TIEL. — 1880. — D. MIJS.

1.

Benoem :

de verschillende deelen van een huis ;
” ” ” ” ” mes ;
” ” ” ” ” boek ;
” ” ” ” ” kachel ;
” ” ” ” ” geweer.

2.

Schrijf op :

namen van posten of betrekkingen , die in den dienst eener gemeente bekleed worden ;

namen van posten of betrekkingen , die in den dienst eener provincie bekleed worden ;

namen van posten of betrekkingen , die in den dienst van een land bekleed worden ;

namen van posten of betrekkingen , die bij het leger bekleed worden , en

namen van posten of betrekkingen , die op 's lands vloot bekleed worden.

3.

Schrijf de volgende zinnen in het meervoud :

Dit horloge loopt voor. De kapitein heeft een goed oppasser. De zee was onstuimig. De kat vangt eene muis. De leeuwerik zingt hoog in de lucht. De monnik las in een boek. De botterik verstond

de vraag niet. De jager schiet eenen kievit. De perzik is eene frissche vrucht. De ruiter heeft heden een rit gedaan. De dokter bezoekt den zieke. De kommies int de belasting. Op dit postkantoor is een commies. De bruine beer leeft in sommige streken van Frankrijk. De kroon is erfelijk. De troon staat ledig. Wat een groote druiventros! De gemalin van den hertog was uitgereden.

4.

Schrijf op de namen der dagen van de week en der maanden van het jaar.

- a. *Tralie* wordt in het meervoud *traliën*;
lelie " " " " *leliën*;
melodie " " " " *melodieën*;
genie " " " " *genieën*.

De zelfstandige naamwoorden, die eindigen op *ie*, vormen hun meervoud door achtervoeging van *n* of *en*. De *n* komt achter het enkelvoud, als de klemtoon niet op de lettergreep valt, waarin de *ie* voorkomt; heeft de lettergreep met de *ie* den klemtoon, dan vormt men het meervoud door *en* achter het enkelvoud te plaatsen.

5.

Schrijf de volgende woorden op en plaats het meervoud er naast:

knie	—	genie	—	olie
harmonie	—	relequie	—	phantasie
tirannie	—	lelie	—	poëzie
evangelie	—	bezie	—	concilie
merrie	—	balie	—	falie
spie	—	tralie	—	malie.

b. De *vergadering* ging ten vijf ure uiteen.

De jager schoot onder eene *vlucht* ganzen.

In deze zinnen duiden de zelfstandige naamwoorden *vergadering* en *vlucht*, ofschoon in 't enkelvoud staande, eene menigte personen of voorwerpen aan, *die te zamen een geheel vormen*. Zulke zelfstandige naamwoorden heeten verzamelwoorden.

Het woord *vergadering* doet denken aan de *personen*, die samen gekomen zijn, om over eene zaak te beraadslagen.

Bij het woord *vlucht* denkt men aan de vogels, die bij elkander vliegen.

6.

Wat beteekenen de volgende verzamelwoorden?

Gebergte	—	volk	—	verdienste
bosch	—	vloot	—	gedierte
leger	—	gezelschap	—	bende
zwerm	—	troep	—	rot.

Beproof nu zelf eenige verzamelwoorden op te schrijven.

- c. Er is een groot verschil in beteekenis tusschen:
Een dokter is bij den zieke geweest, en:
de dokter is bij den zieke geweest.

In den eersten zin wordt gezegd, dat *iemand*, die *den titel van dokter voert*, bij den zieke is geweest; in den tweeden *weten wij, wie die dokter is, hoe hij heet*.

De woordjes *een* en *de* (ook *het*), die aanwijzen of iets of iemand *in het algemeen* of *bepaald* is aangewezen, heeten *lidwoorden*.

Gebruik in zinnen:

het boek — een boek — de mensch — een mensch.
 het geluk — een geluk — de dag — een dag.
 de vlag — eene vlag — het schip — een schip.

Eveneens:

het geschenk - een geschenk - de luiaard - een luiaard.
 de landkaart - eene landkaart - de stoel - een stoel.
 het voorrecht - een voorrecht - de koning - een koning.

10.

Vul in :

— boek is — goed vriend. God schiep — mensch naar Zijn beeld. — slechtaard slaat — hart onrustig. God laat — zon schijnen over — rechtvaardigen en — boozen. Water is — gezonde drank, misschien wel — gezondste. De Burgemeester roept — raad bijeen. Drift is — slechte raadgeefster. Mag ik u — raad geven? Vertrouw nooit — vleier. 's-Gravenhage is — vorstelijke stad. Amsterdam is — — koopstad van Nederland. Het is — groot geluk voor ouders, als hunne kinderen goed oppassen. Ik had — geluk, den grooten man te kennen. Vergiftige tarwe is — middel om ratten en muizen te doden. Luiheid is — middel niet, om — goed bestaan te verkrijgen. Tevredenheid is — middel, om gelukkig te zijn. Er was gestolen en brand gesticht; de burgemeester liet twee personen gevangen nemen: de eene was — dief, de andere — brandstichter. — dief en — brandstichter hooren thuis in — gevangenis.

d. De broeder des advokaats gaf den bedelaar twee centen. In dezen zin staan de personen en zaken, aangeduid door de woorden *broeder*, *bedelaar* en *centen* in betrekking tot de werking *geven*. De broeder was *gevende*; de centen waren *gegeven wordende*; de werking *geven* richtte zich tot den bedelaar, hij was dus de *ontvangende*. De persoon, aangeduid door het

woord *des advokaats*, staat alleen in betrekking tot den persoon broeder.

Die verschillende betrekkingen, waarin de personen en zaken tot elkander of tot de werking in een zin voorkomen, wordt zichtbaar in de woorden aangeduid door 4 naamvallen. Zij heeten *eerste, tweede, derde* en *vierde naamval*. In bovengenoemden zin staat het woord broeder in den 1sten naamval,

"	"	advokaats	"	"	2 ^{den}	"
"	"	bedelaar	"	"	3 ^{den}	"
"	"	centen	"	"	4 ^{den}	"

Wij handelen later meer over de naamvallen; nu alleen over *den eersten*.

e. De soldaat verdedigt het vaderland.

Mijn broeder is soldaat.

Soldaat, het vaderland zal u dankbaar zijn.

Als ge deze zinnnetjes moest ontleden, zoudt ge *de soldaat* in den eersten zin *onderwerp* noemen; *soldaat* in den tweeden zin *gedeeltelijk gezegde* en *soldaat* in den derden zin, *aangesproken onderwerp*.*) De woorden nu, die in een zin *onderwerp, gedeeltelijk gezegde* of *aangesproken onderwerp* genoemd worden, staan in den *eersten naamval*.

11.

Schrijf de volgende zinnen netjes over en onder-

*) Zie No. 8, bl. 10, 11 en 14.

streep de zelfstandige naamwoorden, die in den eersten naamval staan :

De koe graast op de weide. Ieder mensch kan gelukkig zijn. Mijn neef is kleermaker. De kroonprins wordt eenmaal koning. Ga tot de mieren, luiaard. De bijen verzamelen honig. Vriend, wat komt ge laat? De vleierij is het vergif der vriendschap. De dauw drenkt des zomers de planten. Een goed vriend is een schat. De kever is een insect. De zon is groot. Mensch, vergeet nooit, dat het uur van uwen dood nabij kan zijn. Een goed woord vindt eene goede plaats. Inspanning is goed, overspanning verkeerd. Amsterdam is goed gelegen voor den handel. Een rein geweten maakt gelukkig. 't Zelfverwilt laat den misdadiger geen rust. Geen rozen zonder doornen. De dood schijnt de vijand der menschen.

 12.

1^e Naamval: een man — de dief (mannelijk),
 eene deur — de muis (vrouwelijk),
 een huis — het schaap (onzijdig).

Gebruik bovenstaande woorden als *onderwerp* in goede zinnen.

 13.

1^e Naamv.: de vreugde (vr.) — het geluk (onz.)
 matroos (mann.) — Jan (mann.)

de plaag (vr.) — het verderf (onz.)

de ondergang (mann.) — het verdriet (onz.)

Bezig die woorden als *gedeeltelijk gezegde*.

14.

1^e Naamval: *aangesproken onderwerp*. Schrijf 10 goede zinnen op met een *aangesproken onderwerp*.

Bijv.: *Kinderen*, onthoudt, dat de tijd van leeren spoedig voorbijsnelt.

15.

Wat is:

een vingerring, de ringvinger, een slagveld, een veldslag, een huisjesslak, een slakkenhuis, een appelboom, een boomappel, groentesoep, soepgroente, een bloemscherm, eene schermbloem?

16.

Vul in:

De menschen houden verblijf in —, het vee in —, dé spinnen in —, de oesters in —, de vossen in —, de visschen in —, sommige vogels in —, sommige wormen in —.

De menschen — huizen, de spinnen — een web, de vossen — — hol. Menschen, die alles —, wat zij verdienen, staan altijd aan de — van den nood. De wijze denkt aan de —, hij bereidt zich in den tijd van voorspoed op den — dag voor. Velen zijn ijve-

rig genoeg in de weer, om geld te verdienen, maar zij weten het niet — — —

Als de zon opgaat, neemt de — de vlucht; de vleermuis en de roofvogels — zich in hunne —. Die meer uitgeeft, dan hij —, is een. —.

17.

Gebruik in ferme zinnen:

De werkman, de koning, eene aalmoes, de voorzichtigheid, de eerbied, het geluk, het huis, de hoop, de deugd.

18.

Het bijvoegelijk naamwoord, (zie blz. 9 van no. 1.)
Hoe zijn de volgende dingen?

Wijn	is rood.	Honig	is — .
Glas	— — .	De slaap	— — .
De grond	— — .	De winter	— — .
De lucht	— — .	Goud	— — .
Bouillon	— — .	Zilver	— — .
Jenever	— — .	De koorts	— — .
Rusland	— — .	Kina	— — .
Water	— — .	De Franschman	— — .

19.

Hoe kunnen de volgende dingen zijn?

De lucht — een dier — vreugde,
 eene stad — boeken — eene tafel,
 een vertrouwen — een gedrag — voedsel.

Bijv.: De lucht kan zijn *zuiver, frisch, bedorven*
drukkend enz.

20.

Wat is het tegenovergestelde van:

<i>Goede</i> manieren	een <i>gewoon</i> verschijnsel,
<i>ruwe</i> woorden	een <i>gegrond</i> vertrouwen,
een <i>moedig</i> gedrag	een <i>goed</i> bewijs,
een <i>verstandige</i> redeneering	een <i>zwak</i> vermoeden,
<i>moeilijke</i> vraagstukken	een <i>dof</i> geluid,
<i>grondige</i> kennis	een <i>helder</i> vuur,
een <i>puntig</i> mensch	een <i>vroolijk</i> uitzicht.

21.

Plaats de volgende bijvoegelijke naamwoorden voor
 een zelfstandig naamwoord:

Voortreffelijk	— zeldzaam	— rusteloos
winderig	— verbazend	— zenuwachtig
beschaafd	— trouw	— eenvoudig
heerschzuchtig	— onrustig	— vreemd
zwak	— sluik	— buitensporig
kunstig	— geregeld	— wrang.

Een *eenvoudig* burger is iemand, die niets dan burger is ;

Een *eenvoudige* burger is een burger van eenvoudige zeden.

Ga zoo voort met :

Een groot koopman	is
" groote	"	"
" goed werkman	"	"
" goede	"	"
" groot vorst	"	"
" groote	"	"
" goed schipper	"	"
" goede	"	"
" gemeen soldaat	"	"
" gemeene	"	"
" slecht schutter	"	"
" slechte	"	"

Moederloos is door den uitgang *loos* van het zelfstandig naamwoord *moeder* gevormd en beteekent *berooft van eene moeder, missende eene moeder.*

Vorm door den uitgang *loos* achter zelfstandige naamwoorden te plaatsen 15 bijvoegelijke naamwoorden en voeg er eene korte verklaring bij.

Gebruik in degelijke zinnen :

Voortreffelijk — dwaas — goedig ,
oprecht — verstandig — levendig.

f. Door het woord *rijk* duidt men eene hoedanigheid aan van een persoon of eene zaak, bv. een rijk man, eene rijke taal, een rijk bestaan. Men kan echter met dit woord ook een persoon aanwijzen, die de hoedanigheid bezit, bv. *de rijke*. Dit woord doet dan denken èn aan een *persoon* èn aan eene *hoedanigheid*.

Omdat in het laatste geval aan een *persoon* wordt gedacht, is het woord *rijke* een zelfstandig naamwoord, en naar gelang die persoon *een man* of *eene vrouw* is, is het woord *de rijke*, *mannelijk* of *vrouwelijk*.

De rijke beteekent: *de rijke man* of *de rijke vrouw* en in 't algemeen iemand, die *rijk* is.

Ga zoo voort met:

De arme, de deugdzame, de arbeidzame,
de brave, de luie, de goede,
de zindelijke, de wantrouwige, de dwaze.

Gebruik zes dier woorden in een zin.

Schrijf ook een 12tal zulke als zelfstandige naamwoorden gebruikte bijvoegelijke naamwoorden op en plaats daarnaast het meervoud.

Gebruik in goede zinnen:

De rijke	— de vlijtige	— de blinde,
de doove	— een stomme	— een onwillige,
een wanhopige	— een trage	— een kieskeurige.

Het werkwoord (zie No. 1, bladz. 8.)

Welke werkingen verricht:

Het water	— de deur	— eene klok,
een luiaard	— een licht	— eene wolk,
de slaap	— eene wandeling	— eene bij,
de maan	— de sterren	— oorlog?

- g.* Zeg ik: de bakker bakt het brood, dan denk ik:
1. aan een persoon, die de werking verricht;
 2. aan de werking *bakken*;
 3. aan een ding (het brood), *dat ontstaat door de werking*. De naam van het ding, dat door de werking ontstaat (hier *het brood*), heet bij het ontleden het *voorwerp* en staat daarom in den *vierden* naamval.

Schrijf 10 zinnetjes op, waarin eene zaak genoemd wordt, die door de werking *ontstaat*.

Vul den vorm van een werkwoord in, zoodat wordt uitgedrukt, dat eene zaak ontstaat door de werking.

- Men — een kuil.
 „ — eene brug.
 „ — eene straat.
 „ — een weg door de sneeuw.
 „ — een drinkglas.
 „ — een hoefijzer.
 „ — een huis.
 „ — een brief.
 „ — het linnen.
 „ — het garen.
 „ — eene kous.
 „ — eene sigaar.
 „ — een ongeluk.
-

h. De jager doot den haas. Hier denkt men aan de werking *dooden*, aan een persoon, die deze werking verricht en aan eene zaak, die de werking *lijdt*, ondergaat, die door de werking in een anderen toestand komt. De jager is *doodende*. De haas is *gedood wordende*. De naam van den persoon of de

zaak, die aldus eene werking *lijdt*, *duldt* of *ondergaat*, heet ook *voorwerp* en staat daarom ook in den *vierden* naamval.

31.

Voeg bij de volgende zinnen den naam van den persoon of de zaak, die de werking ondergaat:

De timmerman	beschaaft	—
De vrouw	opende	—
De koopman	verkocht	—
De luiaard	verbeuzelt	—
De maaier	maait	—
De dorscher	dorscht	—
De kunst	veredelt	—
Onmatigheid	ondermijnt	—
De misdaad	verlaagt	—
Beweging	bevordert	—
De edelmoedige	vergeet	—
De tiran	onderdrukt	—

32.

Vul het werkwoord in, eerst den vorm van den tegenwoordigen, dan dien van den verleden tijd.

De brievenbesteller	— de brieven.
De kwakzalver	— zijne pillen.
De dokter	— den zieke.
De vuilnisman	— het straatvuil.

De rivier	— de velden.
De zee	— den handel.
De spoorwegen	— het reizen.
De dauw	— de planten.
Het geweten	— den boosdoener.
Slavernij	— den mensch.
Overmatige arbeid	— de krachten.
Het onweder	— de natuur.

33.

Schrijf op :

Mannelijk.

Vrouwelijk.

Enkelvoud.	Meervoud.	Enkelvoud.	Meervoud.
------------	-----------	------------	-----------

1 Nv. de man,	de mannen;	1 Nv. de vrouw,	de vrouwen;
4 » den man,	de mannen;	4 » de vrouw,	de vrouwen;
1 » een man,	mannen;	1 » eene vrouw,	vrouwen;
4 » eenen man,	mannen.	4 » eene vrouw,	vrouwen.

Onzijdig.

Enkelvoud.	Meervoud.
------------	-----------

1 Nv. het kind,	de kinderen;
4 » het kind,	de kinderen;
1 » een kind,	kinderen;
4 » een kind,	kinderen.

34.

Schrijf eveneens 5 mannelijke, 5 vrouwelijke en 5 onzijdige zelfstandige naamwoorden in den *eersten* en *vierden* naamval.

i. Wij zagen reeds, dat het *voorwerp* steeds in den *vierden* naamval staat. In dien naamval staan ook de woorden, die voorafgegaan zijn door een *voorzetsel*. *)

Het is de plicht van den burger, zijn vaderland te verdedigen. Het woord *burger* staat hier in den 4^{en} naamval, omdat het voorafgegaan is door het voorzetsel *van*.

 34.

Schrijf de volgende zinnen netjes over en wijs door het plaats en der cijfers 1 en 4 aan, welke woorden in den *eersten* en welke in den *vierden* naamval staan.

Bijv.: De ¹zoon des burgemeesters heeft aan zijne ⁴tante een ⁴brief geschreven.

In den zomer bezoeken vele vreemdelingen de badplaatsen aan de zee.

Op de fiere kruinen der Alpen klinkt het lied van den herder.

Een boer trok op een zomerdag
 Met zijne waar naar steê,
 Een deel ervan droeg Bles, zijn paard,
 De rest droeg 't muildier mee.

Bedaarde inspanning, aan volharding gepaard, brengt het verder dan blinde ijver en overmoed. Bij den arbeidzame kan de armoede den drempel niet overschrijden. Wij geven goed en bloed voor vaderland en koning!

*) Zie daarover no. 1, bladz. 20,

k. Het bijvoegelijk naamwoord behoort bij het zelfstandig naamwoord, omdat het eene hoedanigheid of eigenschap der dingen uitdrukt, waarvan het zelfstandig naamwoord de naam is. Het heeft daarom met het zelfstandig naamwoord, waarbij het behoort, *geslacht*, *getal* en *naamval* gemeen. In den zin: De oorlog maakt de volkeren arm, behoort het bijvoegelijk naamwoord *arm* bij *volkeren* en daarom is dat woord, evenals het woord volkeren, *onzijdig*, *meervoud* en staat het in den *vierden* naamval.

 35.

Wijs in de volgende zinnen den naamval der *bijvoegelijke naamwoorden* aan door de cijfers 1 en 4.

Het arme meisje bedelde langs de huizen van de rijke menschen. Het weesje zat eenzaam aan den weg. Verheugd over de goedkeuring zijns onderwijzers, snelde de knaap naar huis. Lachend reikte de hertog zijn trouwen dienaar de hand. De plotselinge angst deed den man stom staan. Verschrikt richtte de vrouw zich op. Ik heb gisteren mijn ouden grootvader bezocht; de goede man is erg ongesteld geweest. Ik vond hem weer vrij gezond. Frissche lucht maakt den mensch opgeruimd. De verver verft de vensters groen. De oogen rood geweend, snelde de kleine jongen in de armen zijner bezorgde moeder. Verlaten, van allen verlaten, had de verloren zoon geen beter gezelschap dan eene kudde morsige zwijnen.

36.

Gebruik van de volgende werkwoorden alle personen in den *tegenwoordigen tijd* en voeg er telkens eene andere bepaling *) bij:

arbeiten, gaan, bereiden, antwoorden, verraden.

Bijv.: Ik arbeid in den tuin.

Gij werkt op het veld.

De timmerman werkt in zijn winkel.

37.

Bezig dezelfde werkwoorden op dezelfde wijze in den *onvolmaakt verleden tijd*.

Bijv.: Ik *werkte* voor mijne moeder.

38.

Gebruik de volgende werkwoorden op bovengenoemde wijze in den *volmaakt verleden tijd*:

vragen, bidden, denken, verwisselen.

Bijv.: Ik *heb* niemand den weg *gevraagd*.

39.

Maak zinnen, waarin de persoonlijke voornaamwoorden in den *eersten* en *vierden* naamval voorkomen.

1 Nv. Ik, wij; gij, gij; hij, zij; zij, zij;

4 „ mij, ons; u, u; hem, hen; haar, haar.

*) Zie No. 3 blad. 17.

7. De knaap opent zijn boek. Deze zin doet denken :

1. aan een persoon ,
2. aan de werking *openen* ,
3. aan het voorwerp boek , terwijl het woordje *zijn* aanduidt, dat de persoon de eigenaar van het voorwerp boek is.

Woorden als *zijn*, *uw*, *haar*, *hun* enz., die den eigenaar, den bezitter aanduiden, heeten *bezittelijke voornaamwoorden*.

40.

Ik tracht *mijnen* plicht te doen.

Ik moet *mijnen* ouders gehoorzamen.

Ik weet, dat *mijn* geluk niet alleen van geld afhangt.

Stel voor *ik* de verschillende persoonlijke voornaamwoorden, enkel- en meervoud, in de plaats.

41.

In den herfst verliezen de boomen — bladeren, de planten — bloemen. De visschen bewegen zich met — vinnen, de vogels met — vleugels. Reeds vroeg in den morgen liet de haan — gekraai en de kip — gekakel hooren. De bloem heeft — geur aan vluchtig wordende sappen te danken. De vader wandelt met — zoon, de moeder met — dochter. Elke gek heeft — gebrek, elke zottin het —. Ik ken — plicht, zorg gij maar, dat gij den — kent.

De vrouw kon — oogen niet van dat treurtooneel afwenden; zij dacht steeds aan — eigen kinderen. De avond spreidt langzaam — donkeren sluier over de aarde uit; de veldarbeiders hebben — woning, de kudden — stallen weer opgezocht. De uil verlaat nu — schuilplaats en zoekt de vogeltjes in — nachtverblijf op. Straks komt de maan met — zacht schijnsel de duisternis verdrijven en zullen tallooze sterren met — tintelend licht den nachtelijken wandelaar vriendelijk toelonken op — weg.

m. Deze man is in Oost-Indië geweest. Welke man hier bedoeld wordt, vernemen we daardoor, dat de spreker hem aanwijst. 't Woord *deze* zegt ons, dat die aanwijzing geschiedt; het heet daarom *aanwijzend poornaamwoord*.

Die boom is verkocht. *Dit* huis is bouwvallig. *Dat* gebouw is nieuw. Napoleon en Wellington waren beiden groote veldheeren, *deze* was een Engelschman, *gene* een Franschman.

Die, dit, dat, deze, gene zijn aanwijzende voor-naamwoorden. Zij staan òf bij zelfstandige naamwoorden, zooals in de eerste drie zinnetjes, òf op zich-zelfven (zelfstandig); zooals in den laatsten zin.

Vul in :

Deze knaap is vlugger dan —. Vondel en Rem-

brandt leefden beiden in de 17de eeuw, — was een beroemd schilder, — een groot dichter. Aan welken kant van den weg zullen wij wandelen, aan — of aan — kant? Hebt gij op — of — stoel gezeten? Deze of — weet er misschien iets van. Deze voetpaden leiden beide naar het dorp; — brengt u aan de kerk, — aan het raadhuis. Werkzaamheid en rust zijn den mensch beide noodzakelijk; — spant zijn geest en lichaam behoorlijk in, — schenkt ze de noodige rust.

 43.

Gebruik in goede zinnen:

deze leerling, gene, die ongelukken, dit gebouw, deze, deze teleurstelling, deze en gene, dit, dat geheim, dat verdriet.

n. *Men* luistert naar ons.

Wie is die *men*? De spreker weet het niet, of wel, hij wil het niet zeggen. 't Woord doet aan geen bepaald persoon denken, wat de voornaamwoorden, die we reeds kennen, wel deden. 't Woord *men* wordt daarom een *onbepaald voornaamwoord* genoemd; eveneens de woorden: *iemand*, *niemand*, *iets*, *niets*.

 44.

Schrijf goede zinnen op, waarin de onbepaalde

voornaamwoorden: men, iemand, iets, niets, voorkomen.

45.

Deze man *vergroot* zijne woning, beteekent: deze man maakt zijne woning *grooter*. 't Werkwoord *vergrootten* is dus afgeleid van het bijvoegelijk naamwoord *groot*.

Schrijf 15 zinnnetjes op, waarin dergelijke werkwoorden voorkomen en zeg, wat ze beteekenen.

46.

Waarvan zijn de volgende werkwoorden afgeleid en wat beteekenen ze?

Verhongerēn — vervroolijken — vermoeien,
beduimelen — vermageren — omarmen,
beangstigen — betreuren — betrappen.

47.

Gebruik de volgende woorden als naam eener hoedanigheid van eene zaak, dus als bijvoegelijk naamwoord, en als naam eener hoedanigheid van eene werking, dus als bijwoord:

goed — fraai — vroolijk,
droog — kalm — vriendelijk,
treurig — taai — bedeesd.

Schrijf de volgende bedrijvende zinnen in den lijdenden vorm. *)

Door spaarzaamheid verstaan wij de kunst, om zuinig met geld om te gaan. De verstandige besteedt zijnen tijd nuttig. Door misbruik van sterken drank verwoest de mensch zijne gezondheid.

Lief zangertje, hoe kunstig dwingt
Ge uw toontjes, die gij fluit en zingt,
Nu hard, dan weder zachtjes,
Vol lachjes en vol klachtjes!

Ei zeg, wat geestig nimfelijn
Leerde u, aan de oevers van den Rijn,
Met hare schelle rietjes,
Die tooverende liedjes?

o. Wij wezen reeds op den tweeden naamval.
De vorm daarvan is :

Mann.	enkelv.	des mans	—	meerv.	der mannen.
"	"	eens mans	—		
Vrouw.	"	der vrouw	—	"	der vrouwen.
"	"	eener vrouw	—		
Onzijdig	"	des kinds	—	"	der kinderen.
"	"	eens kinds	—		

*) Zie No. 3, bladz. 24 en 25.

49.

Schrijf den tweeden naamval op van :

de soldaat	— de koning	— de hond
de kat	— de koningin	— de muis
het schaap	— het lam	— het gezicht
een deugniet	— eene roos	— een bloempje.
eene vergissing	— een dief	— een gevaar.
eene keus	— een geluk	— een dam.

50.

Bezig zes der opgeschreven tweede naamvallen in een goeden zin.

51.

Vul den tweeden naamval in :

Het gebit — — is zeer sterk. De bloesems — — leveren een heerlijk gezicht op. Het nut — (spoorweg) is groot. De voornaamste voortbrengselen — (land) zijn vee, visch, boter en kaas. Brave kinderen zijn het geluk — —. De bladeren — boomen zijn — —. Het geluk — (mensch) — hangt niet aan geld of goed. De jeugd is — — lente, de ouderdom — — winter. De macht — is oneindig, — — macht is beperkt. — — geflonker verheldert den nacht.

p. De vader ontnemt den knaap het speelgoed. In dien zin is *de vader* het onderwerp, *ontneemt*

het gezegde, *het speelgoed* het voorwerp, *den knaap* bepaling van ontnemt. De vader is *ontnemende*, het speelgoed *ontnomen wordende*. De knaap heeft ook iets uitstaan met de werking: hij *verliest*, *raakt kwijt* door de werking ontnemen, die de vader verricht.

't Woord	<i>vader</i>	staat in den	1 ^{sten}	naamval,
"	"	<i>speelgoed</i>	" " "	4 ^{den} "
"	"	<i>knaap</i>	" " "	3 ^{den} "

52.

Welke woorden staan in de volgende zinnen in den 3^{en} naamval?

Men geeft den ezel gewoonlijk het verwijt, dat hij lui is. De lente brengt den boomen hunne bladeren, den dagen hunne grootere lengte. De herfst ontnemt het veld zijne vruchten, den boomen hunne bladeren. Het onweder schenkt der natuur frisheid en der planten nieuwe groeikracht. Jan, zeg den knecht, dat hij inspanne. De moeder zong haar ziek kind hare schoonste liedjes voor. Wijs den vreemdeling den weg. Het koude voorjaar belet den boomen het bloeien, den vogels het zingen.

53.

In welke betrekking staan in No. 52 de woorden, die in den 3^{den} naamval staan, tot de werking, door het gezegde uitgedrukt?

In welken naamval staan de bijvoegelijke naamwoorden in de volgende zinnen. Duid dat door cijfers aan.

De geoefende jager schoot den haas doed. Ik sprak mij moe. De verver geeft de groene vensters eene lichtere kleur. De redenaar sprak zich heesch. De kamer is warm gestookt. Ik drink mijn koffie gaarne warm. Warme dranken zijn ongezond. De storm ontroofte den schoonen boomen hun tooi. Mijne moeder wierp den armen bleeken knaap een dubbeltje toe. Op de toppen der hooge Alpen ligt 's zomers nog sneeuw. De heldere glans der schitterende sterren werd door een dichten nevel voor ons oog verborgen. De bloei der schoone kunsten levert een stellig bewijs voor de toenemende beschaving van een land.

Vul in:

Alleen door — kunnen wij vooruitkomen. Geld — kan den mensch niet gelukkig maken. Armoede is alleen schande voor — . Men moet nooit — — prijzen. Prijs nooit iemand — — . In drift handelt — — . Het verstand moet dikwijls sterker zijn dan — — . Niemand is zonder — . Elk prijst gaarne — — . Men kan moeilijk — — denken van zijnen vijand. Van zijnen vriend denkt

men — — . Wie — — is een bedrieger. In den
 nood — — . Bij tegenspoed — — . De dood
 maakt — — . Het leven duurt te kort om — — .

 56.

Vul aan :

Een blinde man is een man, die .

Een blinde muur is

Een doove is

Een doove netel is

Een rijke is

Een rijke kleeding is

Een bittere vrucht is

Een bitter woord is

Een trotsche is

Een trotsch gebouw is

Een dwaze is

Een dwaze onderneming is

 57.

Schijndood is iemand, die dood schijnt, maar wer-
 kelijk niet dood is.

Ga zoo voort met :

Schijngeluk is

Schijndeugd is

Schijngenot is

Schijnheilig is

Fonkelnieuw is

Piepjong is
 Stokoud is
 Kleurenblind is
 Sneeuwblind is

 58.

Schrijf het volgende over en vervang de cursief gedrukte woorden door andere, die dezelfde betekenis hebben.

In de lente *zingen* de vogeltjes hunne liedjes. Wie niets *spaart*, zal nooit iets *hebben*. Alle menschen *verlangen* naar geluk. Wie het doel *wil*, moet ook de middelen *willen*. Wie een werk *onderneemt*, moet het ook *uitvoeren*. Vele menschen laten zich bij hunne *handelingen* door *baatzucht* leiden. *Laat* nooit een onwaarheid *over uwe lippen* komen. *Breid uwe kennis uit* door het lezen van *goede* boeken. Geld, dat geene *rente opbrengt*, is als een *akker*, die *braak* ligt. De moed van den soldaat *zit* in zijne wapens. Bij het *verkeer* der volken *neemt* de sterkste *vaak* de *meeste* macht *voor* zich.

Hetzij gij *speelt* voor *stom*, of spreekt,
Let altijd in wat *kleed* gij *steekt*.

(VONDEL.)

 59.

Breng het volgende over in den lijdenden vorm:
 Onder de wilde bewoners der vroegere wouden

moeten wij den grooten uil, den oehoe, niet vergeten, noch den schoonen oerhaan, welke toen zijne plaats nog niet had ingeruimd aan zijnen broeder, het korhoen; de bewoner van het bosch deed nog niet onder voor dien van het vlakke veld.

Evenals tegenwoordig hebben vroeger de vossen den hazen lagen gelegd en daarvoor strooptochten ondernomen tot op de begroeide zoomen der zeekusten; evenals tegenwoordig zal de otter in de sneeuw zijn breed voetspoor hebben gedrukt, wanneer hij op zijne nachtelijke wandelingen uren in den omtrek doorzocht; evenals tegenwoordig, zullen de sporen in de sneeuw het aanwezen verraden hebben van huismarters, bunsems, hermelijnen, wezels en wat niet al meer.

(STARING.)

60.

Wat verstaat men in 59 door:

Wilde bewoners der wouden; de oerhaan had zijne plaats nog niet ingeruimd aan zijnen broeder, het korhoen; de bewoner van het bosch deed nog niet onder voor dien van het vlakke veld; de vossen hebben den hazen lagen gelegd; begroeide zoomen der zeekusten; zijn breed voetspoor; nachtelijke wandelingen; de sporen in de sneeuw zullen het aanwezigheid verraden hebben van huismarters, enz.

UITGAVEN VAN D. MIJS, TE TIEL.

Veenendaal, Leesboekjes L. Klasse. No. 1, Elfde druk, 3 Ct., No. 2, Negende druk, 4 Ct., No. 3, Achtste druk, 5 Ct., No. 4, Zevende druk, 6 Ct., No. 5, 6, 7, 8 en 9, Zesde druk, ieder	7 Ct.
Bosman, Rood Wit en Blauw. No. 1, 13de druk.	f 0,20
Bosman, Rood Wit en Blauw. No. 2, 13de druk.	- 0,22
Bosman, Rood Wit en Blauw. No. 3, 11de druk.	- 0,25
Bosman, Rood Wit en Blauw. No. 4, 8ste druk.	- 0,25
Bosman, Veelkleurige Bloemen. No. 1, 7de druk.	- 0,25
Bosman, Veelkleurige Bloemen. No. 2, 6de druk.	- 0,25
Bosman, Veelkleurige Bloemen. No. 3, 4de druk.	- 0,30
Bosman, Veelkleurige Bloemen. No. 4, 4de druk.	- 0,30
Bosman, Zoutkorreltjes. No. 1. 9de druk . . .	- 0,30
Bosman, Zoutkorreltjes. No. 2. 7de druk . . .	- 0,30
Bosman, Zoutkorreltjes. No. 3. 2de druk . . .	- 0,35
Bosman, Zoutkorreltjes. No. 4.	- 0,40
Bosman, De Dierenvriend. 3de druk.	- 0,30
W. van Ettinger, Allerlei. 4de druk	- 0,25
P. H. Dewald, Uit het Kinderleven, 4de druk.	- 0,25
R. K. Kuipers, De Dampkring	- 0,30
J. H. Veenendaal, Denken en Schrijven. 1ste en 2de St., 3de druk, elk Stukje.	- 0,15
Martin P. van Agt, Taaloefeningen. No. 1, 2, 3 en 4, elk Stukje	- 0,15
Veenendaal, Beknopte Aardrijkskunde van Nederland, 3de druk.	- 0,35
Veenendaal, Bekn. Aardrijkskunde van Europa	- 0,35
Vorsterman van Oijen, Practisch Rekenboek voor de Volksschool, 6 stukjes. Elk stukje.	- 0,10
S. W. van Buuren, Nz., Wees beleefd	- 0,12